

יד
מהר"ץ

שער יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
שמות
טבת ה'תשע"ה ב'שכ"ו
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

מדוע בני ק"ק תימן יע"א מפטירין בשב"ק ואלה שמות, בהפטרות "הודע את ירושלים את תועבותיה", בשונה מהעדות האחרות, ומדוע איננו חוששים לדעת רבי אליעזר שלא להפטיר זאת.

ביאור המושג "ספר תורה בודק", והאם הדבר נכון ומוסמך. דברי ספר כתר שם טוב בעניין חלוקת המברכים, והאם נכונים דבריו בנוגע למנהגי ק"ק תימן יע"א.

ביאור החתם סופר על הפסוק "גם עדותיך שעשועי אנשי עצתי". דברי הפוסקים בעניין הפטרת פרשיות 'אחרי מות' ו'קדושים'. ולפי זה הדרא קושיא לדוכתה, מדוע איננו חוששים לדעת רבי אליעזר, שלא להפטיר "הודע את ירושלים" בפרשת שמות.

סיבת השינויים שישנם במלה "ירושלים" בתהלים פרק קל"ז, געיא וקמץ בראשונה בשלישית.

מדוע המלה "ירושלים" נכתבת בלי יו"ד.

תירוץ נפלא מדוע אנו מפטירין ב"הודע את ירושלים" בשבת קודש פרשת שמות.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 058-70-20-222

שלוחה 7

קול הלשון – 03-6171031

מספר השיעור במערכת קול הלשון – 413

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 288

השיעור מוקדש להצלחת התינוקת רות שתחי'
בת ידידנו הרב יהודה עידן אביטל הי"ו,
המקום ברוך הוא יזכה אותם לגדל את בתם לבקתורה לחופה
ולמעשים טובים, וימלא כל משאלות ליבם לטובה, אכי"ר.

השיעור מוקדש להצלחת התינוקת רות שתחי' בת ידידנו הרב יהודה עידן אביטל הי"ו, השוקד על הגהת השיעורים השבועיים הללו, לאחר הוצאתם לאור בקונטריסים, ולקראת הוצאתם לאור במהדורת הספר בעזרת הי"ת.

הרב שילה יצ"ו מברך לנו, כי כעת הוא מוציא לאור את השיעורים השבועיים בצורת חוברות, דהיינו קונטריסים. אבל בעז"ה, אחר כך יהיו ספרים. והשיעורים עוברים כעת אחרי"כ עוד הגהה, בזכות ידידנו הרב יהודה עידן אביטל יצ"ו. המקום ברוך הוא יזכה אותם לגדל את בתם לבך תורה לחופה ולמעשים טובים, וימלא כל משאלות ליבם לטובה, אכ"ר.

מדוע בני ק"ק תימן יע"א מפטירין בשב"ק שמות בהפטרת "הודע את ירושלים את תועבותיה", בשונה מהעדות האחרות, ומדוע איננו חוששים לדעת רבי אליעזר שלא להפטיר זאת.

במשנה בסוף מסכת מגילה [פרק ד' משנה י"] כתוב כך, מעשה ראובן, נקרא ולא מיתרגם. מעשה תמר, נקרא ומיתרגם. מעשה העגל הראשון, נקרא ומיתרגם. והשני, נקרא ולא מיתרגם. ברכת כהנים, נקראין ולא מיתרגמין. מעשה דויד ואמנון, לא נקראין ולא מיתרגמין. אין מפטירין במרכבה. רבי יהודה מתיר. רבי אליעזר אומר, אין מפטירין בהודע את ירושלים [יחזקאל ט"ז]. לדעת רבי אליעזר, מפני כבודה של ירושלים, לא קוראים בהפטרה, ביחזקאל פרק ט"ו, בן אדם הודע את ירושלים את תועבותיה וגו'. בשלמא כאשר לומדים את הנביאים כסדר, אפשר לקרוא זאת, וכן הנדון לגבי מעשה אמנון ותמר, דהיינו בלימוד הנקרא אצלינו בשם 'שילוש', או בכל סדר אחר, ניתן לקרוא זאת. אבל לא מפטירים זאת, בסדר ההפטרות. [עיי' מש"כ בס"ד בעיני יצחק על שע"ה הל' ההכנות לשבת סי' נ"ד הערה מ"ה].

והגמרא במגילה [דף כ"ה ע"ב] מביאה על זה ברייתא, 'הודע את ירושלים את תועבותיה', נקרא ומיתרגם. פשיטא? לאפוקי מדרבי אליעזר. דתניא, מעשה באדם אחד שהיה

קורא למעלה מרבי אליעזר 'הודע את ירושלים את תועבותיה'. אמר לו, עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובודק בתועבות אמך. בדקו אחריו, ומצאו בו שמץ פיסול.

רבי אליעזר, הוא דעת יחיד. לדעת חכמים, אכן מפטירים בהודע את ירושלים. כך פוסק גם רבינו הרמב"ם, בפירוש המשנה, אין הלכה כר' אליעזר. וגם רבינו עובדיה מברטנורא, כותב כך במפורש. ואעפ"י שרבינו הרמב"ם בחיבורו משנה תורה, אינו מזכיר זאת במפורש, אבל כך מובן מתוך הדברים. כיון שהרמב"ם כותב בפרק י"ב הלכה י"ב, איזה דברים אינם נקראים בציבור. והוא מפרט, מעשה ראובן, מעשה עגל ראשון, וברכת כהנים.

לגבי 'קללות וברכות', הרמב"ם אינו מזכיר זאת, מכאן מובן כי את התוכחות שבפרשת בחקותי ושבפרשת כי תבוא, אכן קוראים אותן בציבור. כידוע, מהרי"ץ [בעץ חיים ח"א ומובא בפסקי מהרי"ץ ח"ב הל' קריאת ס"ת עמ' תק"ג] כבר עמד על כך, כי אלה הנוהגים שלא לתרגם את התוכחות, זהו מנהג טעות. הדבר נגד גמ' מפורשת, ואין שום דעה כזאת. בכל אופן, מכך שהרמב"ם אינו מזכיר את 'קללות וברכות', שזה 'לא מתרגם', מובן כי זה אכן מתרגם. דהיינו, אם לא כתוב שזה לא מתרגם, א"כ מובן שזה אכן מתרגם. ובגמ' שם הדבר כתוב במפורש, 'קללות וברכות נקראין ומתרגמין'.

גם לגבי העניין של 'הודע את ירושלים', הרמב"ם אינו מזכיר זאת. ואם הוא לא כותב הלכה כזאת, הדבר ממילא מובן, כי אכן מפטירין ב'הודע את ירושלים'. כך משמע ממ"ש בהלכות. אבל בסוף ספר אהבה, ב'סדר ההפטרות' הוא כותב זאת במפורש, כי מפטירין בפרשת ואלה שמות, בן אדם הודע את ירושלים וגו', עד ויצא לך שם בגויים וגו' ביחזקאל. כפי שאנחנו נוהגים, עד היום.

שערי יצחק – השיעור השבועי

נקרא ומיתרגם. פשיטא, לאפוקי מדר' אליעזר. דתניא, מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מר' אליעזר 'הודע את ירושלים' וכו', אמר לו עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובודק בתועבות אמך, רח"ל. בדקו ומצאו בו שמץ של פיסול. כך הדבר מובא בגמ', ובירושלמי ובמס' סופרים כתוב במפורש, כי בדקו אחריו ומצאו שהוא ממזר. והיפ"ה מוסיף, וכן פסק הרמב"ם בפירוש המשנה שם, ובחיבור בסוף ספר אהבה. יפ"ה. יישר כוחו, שהוא עורר את העניין הזה. דרך אגב, צריכים לדעת, לשמחתנו יש לנו זכות גדולה, בכך שהוא הוציא את הספר 'תורה קדומה', כיון שזהו הספר המדויק ביותר, שיצא לעדה שלנו, בעשרות השנים האחרונות, מאז שהתחילו להדפיס ולפרסם את החומשים. וברוך ה', מהדורא אחרי מהדורא, הספר הולך ונהיה יותר משוכלל ומדויק. ברוך יהיה, כן ירבה וכן יפרוץ.

לענייננו, צריכים אנו לדעת. הרי ישנה כאן מחלוקת, בין חכמים לבין ר' אליעזר. א"כ ראשית, לכאורה מדוע חכמים אומרים, להפטיר בדוקא ב'תועבות ירושלים'? דבר שני, למה איננו חוששים לדעת רבי אליעזר? הרי ישנו 'מעשה רב', היה דבר כזה במציאות, ומצאו בו שמץ פיסול. א"כ, יש כאן איזה גנאי מסויים. עלינו להבין, מה היא המחלוקת ביניהם, ומדוע איננו חוששים כפי שחששו האחרים?

התוס' יו"ט שם כותב כך, וכתב הר"ב, דהיינו רבינו (עובדיה) ברטנורא, משום יקרא דירושלים. מפני כבודה של ירושלים. הכי משמע בברייתא, מדרבי אליעזר אמר לאחד שקראה, עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובודק בתועבות אמך. וקשיא לי, דאמאי לא פליג נמי במעשה עגל הראשון? למה ר"א לא חולק גם על כך? הרי גם העגל זהו גנאי לעם ישראל? אלא דהתם ניחא, משום כפרה. הכי נמי נימא דניחא משום הכי? דודאי אין זו

מאידך, האשכנזים אינם מפטירים זאת, אלא קוראים הפטרה אחרת, 'הבאים ישרש יעקב וגו'. והספרדים קוראים, 'דברי ירמיהו בן חלקיהו וגו'.

אבל העניין של הפטרה, מה שקשור ממש לפרשת השבוע, זאת הפטרה הזאת, 'הודע את ירושלים'. ואכן, ישנן קהילות של ספרדים, בבליים לובים ותוניסאים, הנוהגות כפי שאנחנו נוהגים. אפשר אם כן שכך היה המנהג הקדמון אצל כולם. אבל כנראה, במשך הזמן רבים מהם החליטו, כי כיון שרבי אליעזר אומר שלא להפטיר בכך, א"כ למה להיכנס למחלוקת? וכי ישנו עניין, לומר בדוקא את הפטרה הזאת? לכן, הם מצאו להם עניין אחר, הקשור איך שהוא לפרשה. למרות שהפטרת 'הודע את ירושלים', קשורה יותר לפרשת השבוע, כמו שנאמר שם, ומולדותיך פיוס הולדת אתך וגו', המדובר על שעבוד עם ישראל בארץ מצרים וכו', וכמו שמפורש בתרגום יונתן בן עוזיאל. זהו ממש נושא הפטרה. וְאֶעֱבֹד עֲלֶיךָ וְאֶרְאֶךָ מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמְיֶךָ וגו', זהו דם פסח ודם מילה. הדברים קשורים היטב לפרשת השבוע. בכל אופן, הם חששו לכך.

ידידנו הרב יואב פנחס הלוי יצ"ו, כותב על כך בהערות. הוא מכניס זאת בסוגריים, בתוך 'חלק הדקדוק', מנהג פשוט בקהילות קודש תימן יע"א, להפטיר בהפטרה זו.

יע"א זהו ר"ת 'עזרם אל', (או 'גן עלינו אל'), או 'יכוננס עליון אמן'. ישנם כמה פתרונות לכך, וכולם טובים לפי העניין. הדבר אינו משנה. איזו ברכה שזאת תהיה, העיקר הוא, כי יה"ר שהדבר יתקיים. אבל ראוי לדעת, כי העיקר זהו 'יכוננס עליון אמן'.

היפ"ה מוסיף וכותב כך, ואע"פ ששנינו בסוף פ"ג דמגילה, רבי אליעזר אומר, אין מפטירין בהודע את ירושלים, כבר נדחו דבריו בגמ' שם ואמרו, 'הודע את ירושלים את תועבותיה'

סברא, שעל כבוד העיר ירושלים הקפיד דלא בעיא כפרה. אולי תגיד, כי זהו אינו כבוד לעיר ירושלים, כיון שהעיר עצמה אינה צריכה כפרה. אבל הוא דוחה זאת ואומר, וכי מדברים על העיר ירושלים? דפשיטא ד'הודע את ירושלים' המכוון אנשי ירושלים. לא מדברים על העיר עצמה, אלא על תושביה.

גם התרגום הוא כך, בר אדם, אוכח את יְתְבֵי יְרוּשָׁלַם. זהו כביכול 'לשון חסר'. יושבי ירושלים. כגון שנאמר פֶּן יֵאמְרוּ הָאָרֶץ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָנוּ מִשָּׁם [דברים ט', כ"ח] והכוונה יושבי הארץ. וממשיך התרגום ואומר, וחוי להון את תועיבתהון. התרגום הופך את הלשון, שכתוב על ירושלים, כלפי עם ישראל.

בסוף אומר התיו"ט כך, וניחא לי, במה שכתב בעל הלבוש באו"ח סי תצ"ג, דפרשת הודע, כתיב בה, אחרי כן כתוב, מְכַרְתֶּיךָ וּמְלֹדְתֶיךָ מֵאָרֶץ הַכְּנַעֲנִי אֲבִיךָ הָאֱמֹרִי וְאֶמְךָ חֲתִיתָ, רח"ל. וכאן המדובר כבר, לגבי עם ישראל, לומר כי אברהם אבינו היה אמורי, ושרה אמנו היתה חתית. וזה ודאי גנות, וכדי בזיון וקצף, לבזותן מעיקר מולדתן. הדבר כבר הרבה יותר גרוע. לכן אמר, צא ובדוק במשפחה שלך. זהו התירוץ שלו.

גם בעל מלאכת שלמה, מביא את הגמ' וכתב כך, ונלע"ד דעיקר טעמו של-ר' אליעזר, משום שהנבואה הלזו, מתחלת בפסוק ראשון בגנות ירושלים, ומזכיר בה ירושלים בהדיא. לכן סבירא ליה, שאין להפטיר בה. אע"ג שבשאר כמה נבואות, הנזכרת בהן גנות בני ישראל, מפטירין.

הרי ישנה הפטרה נוספת, אשר עליה אין כל כך ויכוח. כגון, הפטרת פרשת אחרי מות, הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט אֶת עֵיר הַדְּמִים וְהוֹדַעְתָּהּ אֶת פֶּל תוֹעֲבוֹתֶיהָ [יחזקאל כ"ב, ב']. אמנם, גם האשכנזים מפטירים את הפטרה הזאת. אבל

ההבדל בינינו הוא, כי אצלנו התימנים, זאת הפטרת אחרי מות. ואילו אצלם, זאת הפטרת קדושים. דהיינו, כאשר פרשיות 'אחרי מות' ו'קדושים' אינן מחוברות, הם מפטירין את הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט לקדושים. אבל להפטרת אחרי מות, יש להם הפטרה אחרת, הַלּוֹא כְּבָנֵי כְּשִׂיִם וְגו' [עמוס ט', ז']. אולם כאשר פרשיות 'אחרי מות' ו'קדושים' הן מחוברות, על אף שבד"כ מפטירים 'ממאי דסליק מיניה', דהיינו מפטירין את הפטרה השייכת לפרשה שקראו בסוף, באחרונה, א"כ גם האשכנזים היו צריכים להפטיר הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט. אבל הם אומרים וכך סובר הרמ"א בסי' תכ"ח סעיף ח', דלא כהלבוש, טוב, לכל הפחות בעת ניקח את הפטרה הראשונה, בכדי שלא להזכיר את העניין הזה. אבל אצלנו התימנים, בלאו הכי זאת הפטרת 'אחרי מות'. ממילא, לא נכנסנו לשאלה הזאת.

אמנם, גם הפטרת אחרי מות, וגם הפטרת קדושים, המדובר שם בדברי תוכחה קשים. אבל כנראה, שם זה דרגא פחות, כיון שסוף סוף לא הזכירו את ירושלים במפורש, אלא הַתְּשֻׁפֵט הַתְּשֻׁפֵט אֶת עֵיר הַדְּמִים. אעפ"י שהכוונה היא, על העיר ירושלים, שנשפך בה דם רב בעוה"ר, אבל עכ"פ הדבר לא כתוב במפורש. משא"כ לגבי הפטרת ואלה שמות, הדבר כתוב במפורש.

ואם נלך לפי השיטה, שהגנאי הוא מצד הפסוק 'אביך האמורי ואמך חתית', לפי המפרשים שהדבר חוזר על אברהם אבינו ושרה אמנו כנז"ל, שבודאי הדבר הוא לגנאי. וזה לא נמצא בהפטרות של אחרי מות וקדושים. ואכן ישנם פירושים אחרים, על פיהם הדבר איננו לגנאי, כגון מי שיעיין בתרגום, אדרבה זה שבת.

בעל מלאכת שלמה מאריך על עניין זה, והוא כותב כי אחר זמן רב, בא לידי ספר הלבוש וכו', הוא מביא את דבריו, ואת מה שכתב בסוף דבריו, ונראה לי, דמשום הקפדת רבי

שערי יצחק – השיעור השבועי

אומרים וּדְבַרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים, וְאֲנִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִּי, וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה, וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנְבִיאִים וְגו'. כביכול, זהו פסוק אחד. אבל האמת, שאלו הם שני פסוקים. 'וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה', כאן נגמר הפסוק. שזהו פסוק בספר הושע פרק י"ב. והפסוק 'וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנְבִיאִים', הוא בספר עמוס פרק ב'. אינני יודע, מהיכן וכיצד נכנסה הטעות הזאת.

ראיתי כי בעוד כמה מקומות, משום-מה הציבור לא שם לב לדברים מעין אלו. אזכיר זאת רק בקצרה. ישנם שני דברים, בליל שבת ובמנחה של-שבת, שהציבור טועה בניגון, בכל המקומות והקהילות שאנחנו מכירים.

בליל שבת, במזמור י"ז מִלֶּךְ יִרְגְּזוּ עַמִּים וְגו' (תהלים צ"ט), בפסוקים מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכַהֲנֵינוּ, וְשִׁמוּאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ, קְרָאִים אֵל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם. בְּעִמּוּד עֲנֵן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם, שְׁמְרוּ עֲדֹתַי וְחַק נִתֵּן לָמוֹ וְי - ז', הציבור עושה כך, 'קוראים אל יי' והוא יענם, בעמוד ענן ידבר אליהם'. כביכול, כאן הוא סוף הפסוק. אולם הדבר אינו נכון. אלא צ"ל, קְרָאִים אֵל יְיָ וְהוּא יַעֲנֵם. כאן להפסיק. ואח"כ בְּעִמּוּד עֲנֵן יְדַבֵּר אֲלֵיהֶם, שְׁמְרוּ עֲדֹתַי וְחַק נִתֵּן לָמוֹ. זהו דבר הצריך תיקון. [עיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק מסעי ה'תשע"א ב'שכ"ב].

כמו-כן במנחה של-שבת, במזמור אוֹדָה יְיָ בְּכָל לִבָּב וְתַהֲלִים קִי"א. כיון שכל הפסוקים, מחולקים לשניים, אוֹדָה יְיָ בְּכָל לִבָּב, בְּסוּד יִשְׂרָאֵל וְעֵדָה: גְּדִלִים מַעֲשֵׂי יְיָ, דְרוֹשִׁים לְכָל חֲפִצֵיהֶם: הוֹד וְהַדָּר פָּעֵלוּ, וְצִדְקָתוֹ עֲמַדַת לְעַד: לכן גם בסוף המזמור, ממשיכים הציבור ועושים כך, פְּדוּת שְׁלַח לְעַמּוֹ, צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ. כאן הם מפסיקים. כביכול, כאן הוא סוף הפסוק. אולם הדבר אינו נכון. הפסוק נגמר במלים, קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ. אמנם כל הפסוקים הקודמים, מחולקים לשניים שניים. אבל שני הפסוקים האחרונים, מחולקים לשלוש שלוש. ועיין בהרחבה בעניין זה, גסכן בשיעור מוצש"ק מסעי ה'תשע"א ב'שכ"ב הנו"ל].

אליעזר הגדול כל-כך. זהו לא סתם רבי אליעזר, אלא הוא רבי אליעזר בן הורקנוס הגדול. שהקפיד אפילו ברוגזו שלא להזכיר פגם הייחוס, ח"ו זהו פגם בייחוס של-עם ישראל, נוהגין אנחנו, דאע"ג שכל הפוסקים פסקו כרבנן, דהיינו שאפשר להפטיר ב'הודע את ירושלים', במדינות אלו, הכוונה לאשכנזים, נוהגין בזה כר' אליעזר, ואין מפטירין 'הודע' לשמות, אלא 'הבאים ישרש יעקב' עכ"ל.

צריכים אנו להתבונן, להשכיל ולהבין בס"ד, את שורש העניין.

דרך אגב, מי שיראה בהמשך ספר יחזקאל, יש שם אח"כ תוכחה קשה ומרה כלענה. ממש, תצילנה אזניים משמוע. דברים קשים מאד. אנחנו בקריאת ההפטרה, עוצרים בפסוק וַיֵּצֵא לָךְ שֵׁם בְּגוֹיִם בְּיַפְיָהּ, כִּי כָלִיל הוּא, בְּהַדְרִי אֲשֶׁר שָׁמַתִּי עָלֶיךָ, נָאִם אֲדֹנָי יְיָ. עד כאן. מכאן ואילך, מתחילים דברים קשים ומרים, אולם אנחנו עצרנו כאן. קראנו את הדברים, שרובם ככולם הינם שבחים.

אותו הדבר אנחנו עושים, בפתחה לקריאת הנביאים. הרי לפני שאנו לומדים בנביאים, אנו אומרים תמיד את הפסוקים, וּדְבַרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים, וְאֲנִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִּי, וּבִיד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה (הושע י"ב, י"א). וְאֲקִים מִבְּנֵיכֶם לְנְבִיאִים, וּמִבְּחֹרֵיכֶם לְנֹזְרִים, הֵאָף אֵין זֹאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נָאִם יְיָ (עמוס ב', י"א). אולם מי שיראה את הפסוק שאחרי כן, בספר עמוס, הדבר שם בעצם בא לגנאי, וְתִשְׁקוּ אֶת הַנְּזָרִים יַיִן, וְעַל הַנְּבִיאִים צוֹיֹתֶם לְאֹמֵר לֹא תִנְבְּאוּ. אבל, כיון שאיננו אומרים את דברי הגנאי, אלא רק את דברי השבח, א"כ לא איכפת לנו ממה שכתוב אחרי כן.

דרך אגב, נלע"ד כי ישנה טעות בציבור אצלינו, אינני יודע מהיכן נכנסה טעות זאת. כולם עושים במלה 'אֲדַמָּה' ניגון של-טעם מעמיד, ולא שמים לב שישנו שם סוף פסוק.

כמוכן, הדבר אינו לחנם. מי שיראה בזה"ק פרשת יתרו ודף ס"ח עמוד א"ג, יש בכך טעם, מדוע הדבר כך. יש בזה עניינים וסודות. וכמה מפרשים נתנו טעמים נוספים. אבל גם מי שלא מבין את הרמזים, צריך לדעת כי לפי סדר החלוקה, כך צריך להיות. אי אפשר לשנות את פיסוק הפסוקים, כפי שמקובל ומוסכם לפי כל הדעות. אם לפחות היתה שיטה כזאת, נחא. אבל אין דעה כזאת בכלל.

לכן, גם בנ"ד צריכים לשים לב לכך. המלים זביד הנביאים אדמה, זהו סוף פסוק. ויש להאריך ולמשוך כאן את הנגינה, בכדי להפסיק בין הפסוקים.

נחזור לעניינינו. הגמ' במס' שבת ודף קכ"ט ע"ב| אומרת כך, כל האמור בפרשת תוכחה, עושין לחיה בשבת. שנאמר, ומולדותיך ביום הולדת אתך לא כרת שרך, ובמים לא רחצת למשעי, והמלח לא המלחת, והחתל לא חתלת ויחזקאל ט"ז, ד"ן. ומולדותיך ביום הולדת, מכאן שמיילדים את הולד בשבת. לא כרת שרך, מכאן שחותכין הטבור בשבת. ובמים לא רחצת למשעי, מכאן שרוחצין הולד בשבת. והמלח לא המלחת, מכאן שמולחין הולד בשבת. והחתל לא חתלת, מכאן שמלפפין הולד בשבת. דהיינו, כיון שהדברים הללו, הם בבחינת פיקוח נפש, עושים אותם בשבת.

בכל אופן חזינו, כי הגמרא קוראת לכך, 'פרשת תוכחה'.

ביאור המושג "ספר תורה בודק", והאם הדבר נכון ומוסמך.

בספר כתר שם טוב, להר"ר שם טוב גאגין, שהיה רבה שליקהילת הספרדים בעיר לונדון שבארץ אנגליה, מצאצאי רבינו שלום שרעבי זיע"א, הוא כותב בחלק ראשון ודף רס"ח| כך, המנהג בא"י באיזה סדרות, שאינם מפסיקים

להעולים, כמו שהם מופסקים בחומשים שבידינו וכו', לפעמים גורעין איזה פסוקים, ולפעמים מוסיפין וכו'. הוא מביא, כי ישנן קהילות שלספרדים, העושים הפסקות בסדר אחר, ממה שנמצא בחומשים.

ובדף רס"ט הוא כותב כך, בארץ ישראל וסת"ם, רגילין לומר 'ספר תורה בודק'. סת"ם כוונתו, סוריא תורכיה מצרים. הספר כתר שם טוב, הוא מקור חשוב למנהגי הספרדים, מלפני מאה שנה בערך. ישנם הרבה דברים, אשר לפעמים נשתנו אצלם, או נשתכחו. וכיון שהוא חי כאן בא"י, בעיר ירושלים, ובפרט בקרב ציבור תלמידי חכמים ומקובלים, בני משפחתו, והסתובב בעוד כמה ארצות, חקר ודרש, ממילא הוא ידע הרבה דברים מקרוב.

בכל אופן הוא כותב, כי אצלם רגילים האנשים לומר, 'ספר תורה בודק', על מי שהעלוהו בעליית ספר תורה. אם בעליה טובה, או לא טובה. אם טובה היא, דורשים אותה לשבח העולה. ואם לא, דורשים אותה לגנאי. מתסכלים, מה העולה קרא? אם אלו דברים טובים, אמרו כי הוא צדיק גמור. ואם אלו דברים רעים, אומרים כי הוא רחמנא ליצלן.

ולוחשים היחידים זה לזה, היחידים מתלחשים ביניהם, כי בודאי העולה נלכד באחת מאלה. אם אירע בפרשה המדברת מניאוף, או חילול שבת, או עונש כרת, וכיוצא. אם הדבר היה בזמנינו, היו אומרים כי כנראה יש לו אייפון. הוא מחזיק אייפון, אבל לא יודעים מכך. אבל עכשיו הוא עלה לס"ת, והנה הס"ת גילה זאת. הס"ת בדק אותו, והודיע לנו בעת, כי האיש הזה הוא פושע. מושחת רח"ל.

אבל הוא אומר, ולפי דעתי, כי עון פלילי הוא זה, לדבר לשון הרע בתוך קהל ועדה, על איש שאין אנחנו יודעים מה המה מעשיו, אם רעים אם טובים. אם אכן אתה יודע, כי העולה אינו

שערי יצחק – השיעור השבועי

מהם למצוא חובה וגנאי בחברינו חלילה, בדרך מעוקל ומקולקל כזה. ה' הטוב יכפר בעדם עכ"ל.

ואכן, הוא בהחלט צודק. בודאי לא יכול להיות, כי הדבר אכן סימן. ובפרט אצלנו התימנים, שהעליות לתורה מחולקות לפי סדר הישיבה בבית הכנסת.

כמו־כן, מה נגיד לגבי הכהנים? הרי בפרשת שלח לך, הכהן עולה וקורא בפרשת המרגלים. וכי נאמר, שהוא מדבר לשון הרע? וכן בפסוק זיבא יוסף את דיבתם רעה? הרי זאת העליה שלכהן? כמרכן לגבי הלוי. טוב, אפשר שאין זו הוכחה, כי אולי נגיד, שהדבר לא נאמר לגבי הכהן והלוי, כיון שזהו דבר קבוע.

שאלה מהקהל: אולי הדבר תלוי, איזה כהן קרא זאת?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אולי באופנים מסויימים שדוקא הוא, ויכל להיות כהן אחר. וכדומה. אבל בדר"כ הרי חייבים להעלות כהן. וכי הוא לא יעלה? הרי בכל פרשה, הוא איננו עולה לעלות ראשון. וכי הכהן יגיד, הוא איננו עולה ראשון, בפרשה פלונית? לא נשמע דבר כזה.

שאלה מהקהל: כמו כן אם מוכרים את העליות. תשובת מרן שליט"א: נכון, אם זה במכירה, הדבר אינו שייך.

שאלה מהקהל: וכן במנחה שלכיפור. תשובת מרן שליט"א: אכן, מה נגיד לגבי יום הכיפורים? הרי חייבים לקרוא אז את הקריאה הזאת, של פרשת העריות באחרי מות.

אבל בכל זאת, לא דבר ריק הוא. ז"א ריק הוא, מכס הוא ריק. אמנם בעל כתר שם טוב, לא ידע את המקור לכך, מהיכן הדבר בא. אבל תכף נראה בעז"ה, כי הדבר לא יצא וצ"ע סתם בחנם.

נוהג כדת וכדין, אם הוא רשע, אזי הס"ת בודק. מפרסם אותו. הדבר בבחינת יגלו שמים עונונו. אולי לא כולם יודעים זאת. אבל כאשר לא יודעים, צריכים לדון אותו לכף זכות. אם העולה בחזקת אדם כשר, וכי בגלל שהוא קרא את הפרשה הזאת, הדבר סימן שהוא אדם מקולקל? לכן הוא אומר, כי לפי דעתו זהו עוון פלילי, לדבר לשון הרע בתוך קהל ועדה.

לכל היותר, אולי תחשוב, שמא נבדוק אחריו. כמו שהבאנו מקודם, 'צא ובדוק בתועבות אמך', רבי אליעזר לא פסק כי האיש הזה הוא ממזר, או שיש לו איזו בעיית בייחוס, אלא תלכו ותבדקו, הוא חשוד. אבל לא להחליט כך.

אם שמצאנו סמך לפתגם זה, ממה ששנינו במסכת סופרים [פ"ט הי"א], אין מפטירין במרכבה, ר' יהודה מתיר. ר' אליעזר אומר, אין מפטירין ב'הודע את ירושלים' [יחזקאל ט"ז]. ומעשה באחד שהפטיר ב'הודע את ירושלים', אמר ליה ר' אליעזר, ילך האיש ההוא ויוודע בתועבותיה של אמו. בדקו אחריו ונמצא ממזר ע"כ. וכתב שם הרב נחלת יעקב ד"ה ויוודע בתועבותיה של אמו, ר"ל יבדוק בתועבות אמו. כך הגי' בירושלמי. ובבבלי גרסינן הכי, מעשה באדם אחד וכו', א"ל עד שאתה בודק בתועבות ירושלים, צא ובדוק בתועבות אמך. בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פיסול ע"כ. לגבי האדם הזה, הרי בדקו בו. א"כ לכאורה, יש להם מקור לכך. הם יכולים להגיד, שהם מסתמכים על מה שהיה עם רבי אליעזר. הרי על סמך מה שאותו אדם קרא 'הודע את ירושלים' את תועבותיה, רבי אליעזר אומר 'צא ובדוק אחריו'. א"כ גם אנחנו נאמר כך, זה הפירוש זבדוק, דהיינו 'ספר תורה בודק'.

אבל זה נאמר, רק על הפטרה זו. זהו הדבר היחידי. לא מצינו בדבר אחר, שחז"ל יגידו כך, שאם מישחו קרא איזה דבר רע, הדבר סימן כי ח"ו גם הוא לא בסדר. ולא נוכל חלילה להשוות כל הפיסקאות שבתורה, וללמוד

בעל חמדת ימים ובפרק י"ב מענייני שבת, מביא כך, והאר"י ז"ל, בימיו היה מעשה עם תלמידיו, שציוה אליהם שלא יכתוב שום אחד מתלמידיו מה ששומעים ממנו, ולא נתן רשות לכתוב כי אם דווקא למהר"ח, שהיה יורד לסוף דעתו. ואפילו הכי, כל אחד היה כותב.

זהו סיפור נפלא. רבינו האר"י זיע"א בא ממצרים לעיר צפת ת"ו, בכדי להעביר את סודות התורה, מה שזכה לגלות ברוח הקודש מן השמים, למהר"ר חיים ויטאל. אמנם, רבי חיים ויטאל כבר היה גדול בתורה, עד שהוא חשב שאולי האר"י צריך ללמוד ממנו. בכל אופן, אין לו מה ללמוד מהאר"י. אבל האר"י בעצם בא, בכדי ללמד אותו. כיון שהאר"י ידע, כי רק הוא יכול להבין את הדברים. יש לו נשמה עליונה. ובסופו של דבר, מהר"ח ויטאל אכן הבין, כי השגת האר"י בספר הזוהר הק, זהו דבר שאינו בשכל אנושי. הדברים גבוהים מאד. לכן, הוא בא ללמוד אצל האר"י. והיו גם ת"ח אחרים, אשר באו ללמוד מן האר"י. אולם, כיון שהם לא יכלו להבין את הדברים עד סופם ותכליתם.

לכן האר"י אמר, כי אף אחד לא יכתוב, רק מהר"ח ויטאל יכתוב, כיון שהוא מבין את הדברים בדקויותיהם, על מנת שלא יהיו טעויות. אבל, כל אחד היה הולך לביתו, ועושה לו רשימות. הם כתבו, את מה שלימד אותם האר"י.

עד יום אחד, שקראו לספר תורה להר' משה משולם, לאחד מן התלמידים, קראו רבי משה משולם. (כנראה יש כאן טעות בשם משולם. ואכמ"ל. יב"ן). הוא עלה לתורה בפרשת וילך, שם כתוב בפסוק וַיִּכְתֹּב מֹשֶׁה אֶת הַתּוֹרָה הַזֹּאת וְגו' [דברים ל"א, ט], וכשירד מן התיבה, בא לנשק ידי הרב. כנראה אצל הספרדים, נוהגים לבוא ולנשק את ידי הרב, לאחר קריאת ס"ת.

הערה מהקהל: הם לוחצים ידיים לכל מתפללי בית הכנסת.

תשובת מרן שליט"א: כאן כתוב, שהוא בא לנשק את ידי הרב. כנראה הוא נישק – או לחץ (כנראה זה מודרני, ולא נהגו כן בזמנם) – את ידי כולם, עד שהגיע אל הרב.

אמר לו הרב, הלא אמרתי אליכם לאמר, שלא תכתבו מה שאתם שומעים ממני? והשיב, אדוני, מיום שצויתנו, לא כתבנו. אמר לו, האר"י, וכי חס ושלום התורה משקרת? שְׁקֵרִיתָ בָּהּ, זיכתוב משה'. הלוא קראת בס"ת את הפסוק, זיכתוב משה את התורה הזאת'. כולם שמעו, כי כך קראת בעליית ס"ת, אמרת זיכתוב משה'. א"כ, מובן כי אתה משה משולם, כתבת זאת. ואז נבהל ולא השיב. התלמיד נבהל, ולא יכל לענות. זהו הסיפור. ועיין עוד בעניין סיפור זה, בשיעור מוצש"ק נשא ה'תשע"ד ב'שכ"ה.

הדבר קצת פלא. לכאורה, איזה היתר מצאו התלמידים, לכתוב בכל זאת את דברי האר"י? הרי הרב ציוה אותם, שלא לכתוב? אולי נגיד, כי הם לא ידעו את הסיבה. הם חשבו, שכנראה האר"י מרוב ענוותנותו, אומר לנו שלא לכתוב. אפשר שהוא לא גילה להם את הסיבה, כי רק מהר"ח ויטאל מבין, ואתם אינכם מבינים, לכן אל תכתבו. הוא לא רצה ח"ו, להטיל קנאה ביניהם, או לביישם. לכן, האר"י לא גילה להם את הסיבה. או אולי הם חשבו, כי האר"י אינו מרשה לאף אחד לכתוב. אבל הם פחדו, אולי בסוף נשכח את דבריו, נתבלבל ולא נזכור את מה שהאר"י לימד אותנו. כעת אנחנו זוכרים, אבל היום או מחר נשכח חלק מן הדברים, ובעוד שנה נשכח את הכל, וחבל על המרגליות הללו שיאבדו מן העולם. לכן הם החליטו לכתוב זאת.

שערי יצחק – השיעור השבועי

אין אנו במדרגות כאלה, עד כדי כך, שהקב"ה ידבר אלינו בצורה מפורשת. אם האדם יקרא בס"ת, 'ושמרו בני ישראל את השבת', כביכול הדבר סימן שהוא איננו שומר שבת. אלא הכי הרבה, יכול להיות כי ישנה איזו הלכה מסויימת בהלכות שבת, שהוא אינו מדקדק בה, איזה פרט שהוא לא עשה, יש לו איזה פגם בדקות העניין. ואם כן, האדם הזה יפשפש במעשיו, אולי אכן הדבר כך. אבל לא שיבואו האנשים, ויתנו לו מוסר. כי כל הפוסל, במומו פוסל.

האדם צריך לחפש את בעיותיו ומומיו, במה הוא לא בסדר. אבל לא שיחפש את מומיו של שני, במה השני לא בסדר, רק בכדי לדקור אותו. אדרבה, מי שבודק את עצמו, הוא אינו יודע במה האחרים לא בסדר. אין לו פנאי לכך. הוא רק יודע, במה הוא לא בסדר. אבל מי שמחפש תמיד אצל האחרים, כנראה מי יודע היכן הוא נמצא.

בכל אופן, כותב בעל חמדת ימים בהמשך כך, הנה כי יש שורש גדול בדבר, להביט האיש הישראלי בעניין קריאתו בספר תורה, לדעת מה קורין לו, ולפיהן לעיין במיליה.

וכתב בספר החסידים, להר"ר יהודה החסיד, שהיה בדורות הראשונים, אחרי רבינו הרמב"ם, בזמן בעלי התוספות. כי מי שהוא עור או פסח, אין לקרותו פרשת 'עורת או שבור', וכן כל כיוצא בזה, כדי שלא יתבייש. דהיינו, בכדי שלא לגנותו ח"ו. א"כ, על הגבאי לשים לב, שלא לתת לאדם איזו עלייה, אשר ח"ו תבייש אותו.

וכן לא יקרא למי שחשוד על העריות, בפרשת עריות. ודווקא חשוד. אבל ברור שבא על העריות, אם רואים ויודעים שאדם זה הוא רשע, אם לא שב בתשובה, ראוי לקראו, כדי שיתבייש ויתן לב לשוב. דבר זה, כבר מובא בספרי הפוסקים, כגון במגן אברהם, וכן בכנסת הגדולה, ובעוד פוסקים אשר העתיקו זאת.

ולאחר מכן, כאשר האר"י שאל אותו על כך, כנראה מרוב הבושה, אמר אותו התלמיד דבר שקר. או שהוא חשב, מה כבר יכול להיות, איזה אסון כבר עשיתי? [ועיין בספר ניב שפתים כלל א' אליבא דספר יראים, מה הגדרת האיסור שבתורה [שמות כ"ג, ז'] מְדַבֵּר שֶׁקֶר תִּרְחֹק].

מי שזוכר, במלים 'זיכתוב משה', יש שם זרקא. כנראה, האר"י אמר לו זאת בניגון הטעם כמו בעת הקריאה, לכן הוא נבהל. הדבר החריד את אותו התלמיד. כי בעצם, הוא היה יכול להגיד, כבוד הרב, הרי כתוב 'זיכתוב משה', א"כ אדרבה, זהו סימן כי אכן אני אכתוב. מי אמר שלא? הוא כ"כ נבהל, עד שהוא לא ענה. הוא נבהל, משום שאכן הוא כתב. אבל בעצם, אם היתה דעתו מיושבת עליו, הוא היה אומר, הנה התורה אמרה שאני אכתוב. מי אמר להבין כפי שהרב אומר, אולי אני אבין כמוני. אולם מרוב הפחד והבלבול, הוא נבהל שהרב גילה את קלונו, בכך שהוא עבר על דבריו, לכן הוא שתק.

בכל אופן, זהו המקור בעצם, למה שהם היו אומרים, 'ספר תורה בודק'. כי לפני שבעל חמדת ימים מביא את המעשה הזה, הוא כותב כך, על פי הרוב, יש במה שקורין לאדם בספר תורה, שורש גדול לדעת בעניניו, לפי הקריאה ההיא. ומגידים מן השמים עניניו, בקריאת ספר תורה. בסוד 'גלו שמים עונו'.

אמנם ראשית, הדבר איננו מוחלט. הוא אומר, כי זהו 'על פי הרוב'. דבר שני, על העולה לתורה עצמו לשים לב לכך. אבל הוא אינו אומר, כי ח"ו האנשים ידברו עליו. אלא כל אדם יראה בעצמו, אם העלו אותו לס"ת לפרשה כזאת, כנראה שיש בו ח"ו איזה פגם מסויים. ולא מסתבר, כי הכוונה היא על דברים גרועים, אלא הכוונה על דברים דקים. כעין הדבר הזה, בעניין 'זיכתוב משה', שהדברים אינם מפורשים.

שאלה מהקהל: אדם שברור כי הוא בא על העריות, וכי מעלים אותו לתורה? הרי הוא אינו רק בגדר חשוד?

תשובת מרן שליט"א: אם הוא שומר שבת, עכ"פ בפרהסיא לא מחלל, אפשר להעלות אותו לספר תורה ונע"י שלחן ערוך המקוצר סימן י"ג סעיף כ"ז. כפי שדיברנו באחד השיעורים הקודמים, לגבי כהן. כתוב בירושלמי, שאפי' כהן המגלה עריות, הוא עולה לדוכן. ואדרבה, אם אינך מעלה אותו לדוכן, אתה מפסיד אותו מצוה, כיון שהברכה היא מאת הקב"ה. וה"ה לגבי ס"ת. מה שכן, לגבי התפילות, אסור להעלות אותו להיות שליח ציבור. משום שנאמר, נתנה עלי בקולה, על כן שנאתיה. אבל הוא עולה לס"ת, למניין שבעה גוברי.

מה שהם אמרו, 'ספר תורה בודק', זאת בעצם גמ' מפורשת במסכת חולין ודף צ"ה ע"ב. כתוב שם, שמואל בדיק בספרא. הם פירשו את הגמ' הזאת, על פי הסיפור המובא בספר חמדת ימים. אולם רבינו גרשום אומר, כי הפירוש 'בדיק בספרא' אינו כן, אלא הכוונה היא, ששמואל בדיק זאת לפי הספר. לא מדובר על ספר תורה. הדבר כפי שמובא שם, לגבי כמה חכמים נוספים, האחד 'בדיק במברא', והשני בדיק ע"י 'פסוק לי פסוק'. דהיינו, אם רוצים לדעת איזה דבר, אז הוא שואל את התינוק, 'פסוק לי פסוק', מה למדת היום? והתינוק אומר לו את הפסוק, וכך הוא יודע את התשובה לשאלתו. כמו שכתוב לגבי רבי יוחנן, שהיה בא"י, אשר שמע על האמורא שמואל הנמצא בבבל, נתברר לו שהוא חכם גדול מאד, 'אית לי רב בבבל', והוא רצה ללכת להקביל את פניו. אבל בדרך הוא פגש תינוק, ואמר לו 'פסוק לי פסוק'. מה למדת אצל המארי? או בתלמוד תורה? והוא ענה לו את הפסוק בנביא, ושמואל ית ושמואל א' כ"ח, ג']. אמר רבי יוחנן, שמע מינה, נח נפשיה דשמואל. ולכן הוא לא הלך. ועיין עוד בעניין זה, בשיעור מוצש"ק משפטים ה'תשע"ד ב'שכ"ה. וכן היה שם ת"ח, אשר 'בדיק

במברא', דהיינו האם הספינה מזדמנת לו, או שלא. ה"ה לגבי 'בדיק בספרא'.

הבאתי זאת בס"ד, בשלחן ערוך המקוצר ובחלק יו"ד סי' קמ"ח סעיף ה"ז, בהלכות מעונן ומנחש ומכשף. הרי כידוע, אסור לשאול מעוננים ומכשפים. אבל הנצרך לעשות איזה דבר, ומסופק בכך, ואין לו דרך להכריע. זהו דבר גורלי וחשוב, ואין לו עם מי להתייעץ, אין לו רב לשאול אותו, השאלה קשה מאד, והוא חייב להחליט. מותר ליטול חומ"ש, או ארבעה ועשרים (תנ"ך), ולפתוח ולראות ולעשות כפי הפסוק שיזדמן לו למצוא. יפתח ויראה מה כתוב בראש הדף, והנה קיבלת תשובה. זהו מה שנקרא, 'בדיק בספרא'. כמובן מסתבר שצריך להתפלל לפני כן, שהקב"ה יכווין אותו בדרך הנכונה. וכעין שמצינו ליאשיה מלך יהודה, שעשה מעשה על פי הפסוק שנמצא בראש הדף. דהיינו את הפסוק, יולך י"י אתך, ואת מלכך אשר תקים עליך, אל גוי אשר לא ידעת אתה ואבותיך וגו' ודברים כ"ח, ל"ז. [מרן שליט"א קורא זאת בכינוי, 'יולך י"י אותו ואת מלכו אשר יקים עליו וגו']. א"כ הוא הביק, כי ח"ו זהו סימן, לנבואה קשה אשר ישנה עליו. ולזה רמזו חז"ל באמרם, אם ביקשת ליטול עצה, מן התורה הוי נוטלה.

שאלה מהקהל: מותר לכל אחד לעשות זאת, או שהמדובר רק לגבי ת"ח, היודע איך עושים זאת? או אולי יש בכך איזו דרך מיוחדת? תשובת מרן שליט"א: הדעת נותנת שצריך לפני כן להרהר בתשובה. אבל לעניין זה, כל ישראל כשרים הם, ולא דוקא תלמיד חכם. אולם צריך להתפלל, שהקב"ה יכווין אותו בדרך הנכונה. אני אומר זאת, במקרה שהוא חייב לעשות ולהחליט, או ימינה או שמאלה, הוא אינו יודע מה לעשות, הוא חייב להחליט ברגע הזה ואין לו תשובה, א"כ הוא מתייעץ עם הקב"ה, מתייעץ עם התורה, ולפי הפסוק שיוצא לו בהתחלה, כך הוא עושה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

האזהרה 'כי ביום אכלך ממנו מות תמות' [מֵרֵן שליט"א אומר זאת בכינוי, 'מות ימות']. לכן, הם לא רצו לעלות לעליות הללו. בעליה שלישית, עניין הנחש והקללות לו ולאדם וחיה. בעלייה רביעית, גירוש האדם מגן עדן, ומעשה קין והבל. משום זה, מצאו לנכון שהמשלים יקרא מזאלה תולדות השמים עד גמירא. אמנם זהו מנהג משונה, קריאה ארוכה כל-כך, אבל הוא אומר כי היה מנהג כזה.

כעת הוא מכניס כאן עוד דבר משונה, וז"ל, אנשי תימן עד היום, תשמעו מה הוא כותב לגבי מנהג התימנים, יש להם סדר הפסקת הפרשיות באופן זה. בשבת, בכל שבת, לכהן וללוי ולישראל ולרביעי, קוראין לכל אחד רק שלשה פסוקים. ואח"כ רוב הפרשה קוראין לחמישי. ולששי ולשביעי, חוזרים וקוראים לכל אחד ואחד ג' פסוקים, וגומרים כן הפרשה. (רשומות אודיסא דף י"ז שנת תרע"ח).

הרואה זאת, משתומם על הדבר. יש כאן מישהו, אשר שמע דבר כזה? לא היה ולא נברא. זאת טעות גמורה.

מי שישים לב, בספר כתר שם טוב, בכמה מקומות הוא מביא מנהגים משונים, שכביכול היו אצל התימנים, והוא מציין כמקור לכך את 'רשומות אודיסא'. זהו ספר שהדפיס מישהו בשם דוידזון, אשר הוציא לאור את הספר אוצר השירה והפיוט, הוא היה בעיר ירושלים עיקורת, וכנראה הוא נכנס רק פעם אחת לבית הכנסת שלתימנים, הוא לא הבין מה קורה, אינני יודע מה בדיוק אירע אצלם באותה השבת, אבל הוא חשב כי מה שהם עשו, זהו המנהג הכללי אצל התימנים. הוא מביא כמה דברים משונים כאלה.

שאלה מהקהל: אולי היה שם חתן? תשובת מרן שליט"א: יכול להיות, שהיה שם חתן, או משהו דומה. והוא לא הבין מה העניין

בכל אופן, זה הפירוש 'שמואל בדיק בספרא'. כך אומר רבינו גרשום שם. דהיינו, האם יוצא לו פסוק טוב, או פסוק שאינו טוב.

כך גם לשון בעל מדרש הגדול [פרשת חיי שרה כ"ד], שמואל, הוה בדיק בספרא. אי אשכח פיסוקא מעליא, אמר, סימן טב. זהו כמו 'פסוק לי פסוקך'. כפי שידוע מה שכתוב במדרש לגבי מרדכי, אחרי גזירת המן, שפגש שלושה תינוקות, ואמר לכל אחד 'פסוק לי פסוקך' וכו'. זה הפירוש 'בדיק בספרא'.

מה שהם אמרו, 'ספר תורה בודק'. דהיינו, סבירא להו כי אין הכוונה לחומש, אלא 'ספר תורה בודק'. כלומר, הם קישרו וחיברו את הדברים הללו ביחד.

נסכם את העניין דלעיל. כאשר האדם עולה לס"ת, עליו לפשפש ולבדוק במעשיו, לראות בדברים הנסתרים שבפרשה, אולי יש בקריאתו איזה רמז בעבורו. אמנם, זה אינו דבר מוחלט, אבל הדבר יכול להיות.

דברי ספר כתר שם טוב בעניין חלוקת המברכים, והאם נכונים דבריו בנוגע למנהגי ק"ק תימן יע"א. בספר כתר שם טוב הנז', הביא בהמשך דבריו ועמ' ע"ר כל מיני מנהגים, בעניין חלוקת המברכים בספר תורה. והוא מביא איזה מנהג מוזר, מנהגם בארץ ישראל, שבפרשת בראשית, הכהן קורא עד 'יום אחד', לוי 'יום שני', ישראל 'יום שלישי', וכן לשאר ג' עולים. והמשלים קורא מזאלה תולדות השמים וארץ, עד סוף הפרשה. משום שההפסקות הנמצאות באיזה חומשים, יש מהן שאינו מסיים בדבר טוב, כגון 'אז הוחל לקרא בשם יי'. ויש חומשים שמפסיקין זאיננו כי לקח אותנו אלהים' לפי מנהג אמשטרדם. וטעם אחר, כי בכל עלייה שבבראשית, נמצא בה מאורעות לא טובות. בעליית לוי, באה

בדיוק, והוא הלך ורשם זאת, כי הוא חשב שתמיד הדבר כך. כנראה היתה להם איזו סיבה, לעשות כך באותה השבת. אינני יודע מה היא. אולי האנשים לא התכוננו לעלייתם, והם החליטו לעשות כך. לגבי החתן, הרי מחלקים את כל הפרשה לשלושה שלושה פסוקים, כדי שיעלו כל האורחים שבאו לכבודו. אבל כאן הוא אומר, כי עליית חמישי ושישי היו ארוכות. לא מובן.

מספרים, כי מישהו העיד עדות על החזו"א, שבמנחה של-שבת, הוא נוהג להתעטף בטלית. הדבר היה פלא, לומר שהחזו"א מתעטף בטלית, במנחה של-שבת. והוא כנראה כבר החליט לפרסם זאת, בכדי שיאמרו את הדבר. אבל ההוא ראה זאת במו עיניו. עד ששאלו את מקורבי החזו"א, והם אמרו, לא מיניה ולא מקצתיה. הדבר פשוט מאד. באותה השבת, בדיוק שהזדמן אותו אדם, המעיל – מסתמא פראק – שלו התלכלך. א"כ מה הוא יעשה? יבוא לבית הכנסת בלי פראק? לכן הוא לבש טלית. דהיינו, כיון שלא היה לו פראק אחר, להחליף את המלוכלך, לכן הוא לבש את הטלית במקום הפראק.

לפעמים מגיעים למסקנות, אשר אינן נכונות. מי שאינו חי בתוך העניין, שלא יסמוך על מה שהוא רואה פעם אחת, אלא עליו לחקור ולדרוש, ולהבין את מה שמסתתר מאחורי כל דבר ודבר. אל תחליט מהר.

ביאור החתם סופר על הפסוק "גם עדותיך שעשועי אנשי עצתי".

החתם סופר [מובא בספר דרשות החתם סופר, סוכות דף נ"ב בשולי הדף] אומר חידוש גדול, בביאור הפסוק בתמניא אפי [תהלים קי"ט, כ"ד], גם עדותיך שעשועי אנשי עצתי [הערת העורך: האם ישנה סיבה, שמרן שליט"א אמר פעמיים את המלה 'שעשועי' בקמץ, בשונה ממ"ש בתהלים

הוצאת פעו"צ, וסידור תורת אבות, 'שעשועי' בפתח? תשובת מרן שליט"א: כנראה יש לפניך את ההוצאה הראשונה של פעו"צ. משם והלאה, שהמהדורא מתוקנת, כתוב בקמץ. וליתר שאת, בדקתי כעת בתאג כת"י בניה הסופר, ובכתר בן אשר, ואכן מנוקד קמץ 'שעשועי'. יב"ן].

בפשטות, פירוש הפסוק הוא כך. גם עדותיך שעשועי, אני גם משתעשע בעדות של הקב"ה, לומד תורה מתוך שמחה ושעשוע, לא רק מתוך חובה, מתוך מצוה, ובדרך עראי. וכן הם 'אנשי עצתי', אני משתמש בהם בתורת עצה, כאדם שמתיעץ עם אנשים נבונים כדת מה לעשות.

אומר החתם סופר, כי הדבר צריך ביאור. ראשית, הדבר לא מובן, כיצד דברי התורה הם 'עצתי'? ובנוסף, היה צריך להגיד 'גם' כלפי 'אנשי עצתי'. לגבי הרישא, 'גם עדותיך שעשועי', הדבר בסדר, נגיד שהמלה 'גם' עדותיך שעשועי, חוזרת כלפי כן, שהעדויות שלך, הם גם השעשועים שלי. דהיינו, אינני לומד תורה רק מתוך חובה, אלא בשבילי זאת גם שמחה ושעשוע. אבל היה צ"ל, 'וגם אנשי עצתי'. למה לא כתוב 'גם'?

אמנם אפשר להגיד, כי המלה 'גם' שברישא, חוזרת אף על הסיפא. כמו שמצינו במקומות רבים. אבל כנראה דעת החת"ס שהדבר קצת דחוק.

החת"ס מבאר בגלל הקשיים הללו כך, והנה כונת 'אנשי עצתי', פירושו על דרך פסוק לי פסוקך, שמואל בדיק בספרא [חולין צ"ה]. כעת מובן, מה הפירוש 'אנשי עצתי'. וכתבתי במקום אחר [עי' שם בעמ' ע"ז טור ב' ד"ה והיה], שזהו פירוש זהיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו, שבס"ת יקרא כל קורות ימי חייו, על דרך בדיק בספרא, והיינו 'אנשי עצתי', שנמלך

שערי יצחק – השיעור השבועי

כשהרהר איך יקרא שם ספרו, הוא הסתפק כיצד לקרוא את שם הספר שלו. אצל הגדולים, לקרוא שם לספר, זה אינו דבר בסתם, להמציא איזה שם. אלא, לתת שם לספר, זה כמו לתת שם לתינוק. זהו דבר מהותי. צריך לחשוב, איזה שם לתת לאותו הספר. ואכן הספר חוות יאיר, זהו ספר חשוב המפורסם עד היום. הוא אחד מן הגדולים. אבל אז, הוא עדיין לא החליט, כיצד לקרוא לספר. ושמו היה יאיר, וזקינתו שגידלתו שמה חוה. השם שלו היה יאיר, ולסבתא שלו קראו חוה. היא זאת אשר גידלה אותו, ולכן הוא הכיר לה טובה. וקראוהו לתורה וקראו לפניו 'ויקרא אותם וגו' חות יאיר עד היום הזה. א"כ הוא אמר, הנה הפסוק הזה כבר גילה לי, כי השם 'חות יאיר' הוא שם טוב. 'יאיר', על שמי. והמלה 'חות', על שם הסבתא. ועוד היא מוקדמת לפניו, כיון שהדבר היה בזכותה.

וכתב בהגהות מיימון, ומייתי בית יוסף ביורה דעה סי' פ"ב, כשעסק ר"י בעופות, קוראין אחד בא בישיבתו, ובדקו אותו ומצאו קרקבנו נקלף. כנראה הם התלבטו בשאלה, האם העוף הזה כשר, או שלא. ואחד מן הסימנים של עוף כשר הוא, האם הקרקבן נקלף, ועיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק ויקהל פקודי התשע"ג ב"שכ"ד. אם כן, הם ראו סייעתא דשמיא, כיצד לפסוק בעניין זה.

וכיוצא בזה מעשים בכל יום. ללומדי התורה לש"ש בקדושה ובטהרה וכו', ישנה סייעתא דשמיא בלימודם. כגון, לפעמים האדם מחפש משהו אחר, שהוא מתלבט בו, ובסייעתא דשמיא נפתח לו בדיוק את מה שהוא צריך. אמנם, הוא לא התכוון לזה, הוא חיפש משהו אחר. אבל כך יצא, כי הוא מקבל בדיוק את מה שהוא צריך.

מספרים על הרה"ג יחיא אלשיך זצ"ל, שכאשר היו מחפשים איזה משהו באיזה ספר, שואלים אותו היכן זה כתוב, הוא היה מסתכל על הדפים

בספרא או בינוקא. א"כ הדבר מובן. האדם צריך לדעת, כי הכל כתוב בספר התורה. ליכא מידי דלא רמיזא באורייתא.

דרך אגב, ידוע מה שמביאים בשם החת"ס במקום אחר, כי לכל דבר הקורה בעולם, אפשר למצוא רמזים בפרשת אותו השבוע. דיברנו על כך בזמנו באריכות. כמובן, בכל פעם, הדבר בא בלבוש אחר, בדרך אחרת. אבל בתורה, כלולים ורמזים כל העניינים. מי שיש לו עיניים, יכול לראות זאת. לא כל אחד יכול להבין. והדבר פשוט וברור, כי אף אחד לא יגיע מכך למסקנות פזיזות, כי לפעמים יכולים להגיע לדברים הפוכים. אבל אם יש לו דעת תורה, הוא יכול להבין מה שצריך לעשות, או כיצד לנהוג בדברים האלה.

אם כן הדבר מובן, כי 'אנשי עצתי' היינו, שהוא 'נמלך בספרא או בינוקא'.

אבל אומר החתם סופר, מיהו, אין זה חידוש כ"כ, דהוה כעין גורל.

אבל יותר נפלא, כמה פעמים בדרך שעשועי דאורייתא, בלא כוונת מתכווין, מוצא בשיעורא דיומא או בפרשת השבוע, מעין המאורע שלו. האדם לומד שיעור, כגון בזמנינו דף היומי, או כל מה שהוא לומד, והוא רואה משהו, הנוגע לעצמו באותו היום. הוא לא חיפש זאת. זה לא כפי שכאשר האדם אינו יודע מה לעשות, הוא אומר לעצמו, אפתח בספר, וכפי מה שיצא, כך אעשה. אין המדובר שכעת הוא חייב להחליט, ואין כאן מישהו אשר יכול לתת לו פסק הלכה, או איזו עצה, מה לעשות. כאן המדובר, שהוא לא מתכווין לכך מראש. וכן אם הוא קורא בפרשת השבוע, ופתאום הוא רואה משהו הקשור אליו. זהו כבר דבר הפלא ופלא.

בהמשך הוא מביא, והגאון חות יאיר, זהו מהר"ר יאיר בכרך, בעל שו"ת חות יאיר,

מבחוץ, מעביר את אצבעו מבחוץ על הדפים, ופותח להם בדיוק באותו המקום שבו הדבר כתוב. והוא היה אומר, הנה אתה רואה, הספר נפתח לבד מעצמו.

מרוב ענותנותו, הוא לא החזיק טובה לעצמו. אינני יודע, כיצד נעשה הדבר. או שהדבר היה כך, מרוב בקיאותו. דהיינו, שהוא כבר ידע לשער מראש, היכן הדבר כתוב, שיער את כמות הדפים. או שהדבר היה, בסייעתא דשמיא. חושבני, כי היו כאן את שני הדברים הללו, גם יחד. כי איך אפשר, עד כדי כך? לדעת זאת מבחוץ, ולמצוא מיד? הדבר הפלא ופלא. אלא בודאי, כי ישנה כאן סייעתא דשמיא מרובה. והדבר מגיע בזכות כך, שישנה הרבה יראת שמים אמיתית.

מסיים החתם סופר, ולזה גם עדותיך שעשועי, כנראה החת"ס מפרש, כי המלה 'גם', חוזרת על הסיפא, כלפי המלים 'אנשי עצתי'. כלומר, אפילו אם לומד דרך 'שעשועי', לימוד לא ע"ד גורל, הם 'אנשי עצתי'. כי רוח אלדים דבר בעוסקי תורה לשמה, הזוכים לדברים הרבה. כאשר האדם עוסק בתורה לשמה, הדבר כפי שכתוב במס' אבות ופרק ו' משנה א', כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה. ולא כתוב כאן, במה הוא יזכה. בהמשך כתוב, ולא עוד אלא שכל העולם כלו כדאי הוא לו, נקרא ריע וכו'. אבל לא פירטו, במה הוא זוכה לדברים הרבה. זהו בבחינת, עין לא ראתה. מן השמים מסייעים לו, בלי קץ ובלי סוף.

בהתחלת העיון היתה לי כאן קושיא. הסתכלתי בספר חוות יאיר, רציתי לראות מה הוא כותב בהקדמה לספרו, מדוע הוא קרא לספר שלו 'חוות יאיר'? חשבתי שאמצא שם, את הסיפור הזה. הוא כותב שם ארבע טעמים, אבל הוא לא כתב את הטעם הזה. אמנם הוא כותב שם, בטעם הרביעי, שהשם הזה הוא ע"ש זקניתי החסודה, שהיתה לו סבתא צדקת.

אבל הוא לא אומר, שזהו בגלל שקרא בס"ת, זיקרא את שמה חוות יאיר. ברגע הראשון, הדבר נראה קצת כסתירה.

אבל לאחר מחשבה, אנחנו מגלים כאן את גדלותו. הוא לא רצה לכתוב את הסיפור, כי הוא פחד שכעת יגידו, כי כך הוא נתן את השם לספרו, מעין רוח הקודש. לכן הוא לא גילה זאת. מרוב ענותנותו, הוא לא רצה לכתוב את הסיפור הזה. הוא כתב את העיקר, אבל הוא לא רצה להגיד, כי מן השמים סייעו אותו לקרוא זאת בס"ת. הדבר ממש הפלא ופלא. גדלות כזאת.

מישהו אחר היה אומר, כי חבל שלא לכתוב סיפור כזה. היה חושב, כי אם אני לא אכתוב את הסיפור, אזי מי יודע, אולי בסוף אף אחד לא ידע זאת. אולי בסוף הסיפור יישכח. אבל, הקב"ה דאג, כי החת"ס יכתוב את הסיפור הזה. הוא עצמו לא היה צריך לדאוג. הוא צריך להתנהג, כפי מה שהוא צריך. וכבר יבוא מישהו אחר במשך הזמן, ויכתוב את הדבר. זאת אינה הדאגה שלך, מה יהיה על דבר זה בעתיד.

לכן בעל חוות יאיר, לא רצה להגיד שהוא במדרגה כזאת, כי מן השמים הביאו לו גילוי כזה, וכיון שהוא עסק בתורה לשמה, הוא זוכה לדעת דברים כאלה. הוא הסתיר זאת, וכתב זאת בצורה פשוטה. הדבר ממש הפלא ופלא.

דברי הפוסקים בעניין הפטרת פרשיות 'אחרי מות' ו'קדושים'. ולפי זה הדרא קושיא לדוכתה, מדוע איננו חוששים לדעת רבי אליעזר, שלא להפטיר "הודע את ירושלים" בפרשת שמות.

נחזור לעניין שפתחנו בו, לגבי הפטרת 'הודע את ירושלים' את תועבותיה.

בעל שירי כנסת הגדולה [בסי' רצ"ד] כותב כך, הרב בעל הלבוש ז"ל בסימן תצ"ג שם בהגהה, ראה דברי ספר מטה משה, וחזר לקיים

שערי יצחק – השיעור השבועי

דסליק מיניה, אבל בכ"ז יש ברירה, אפשר לבחור בכך. הוא מאריך על הנושא הזה, מי שירצה יעייין בגוף הספר, ובסוף הוא אומר, והמנהג שלנו, כדברי תיקון יששכר, דבאחרי מות קורין 'התשפוט', ובקדושים קורין 'הלדרוש'. וכשהן מחוברות, קורין 'הלדרוש'. כך בעצם הם ניצולו, מן הבעיא הזאת.

גם הגר"א בהלכות ראש חודש [סי' תכ"ח] דן בנושא הזה, והוא אומר כי הוא הדין כאן. מסביר בעל דמשק אליעזר, את דברי הגר"א הללו. בעל דמשק אליעזר, מרחיב במה שהגר"א כותב בקיצור נמרץ. קשה להבין את הגר"א, כיון שהוא מדבר רק ברמזים. לכן הוא בא ומסביר את דבריו, כי 'הוא הדין כאן היינו, לגבי הפטרת קדושים. כלומר, כיון דלא קיימא לן כרבי אליעזר, שאין לקרוא את ההפטרה הזאת בכלל, ממילא אכן אם הפרשיות הן פרודות, ואין לנו עניין אחר בכדי שנקרא את הפטרת קדושים, אלא רק את הפטרת 'התשפוט', א"כ אנו קוראים את הפטרת 'התשפוט'. אבל אם פרשיות אחרי מות וקדושים הן מחוברות, אזי עדיף גם לצאת ידי חובת דעת רבי אליעזר.

רואים מכאן, כי הם השתדלו בכך, כי למרות שהלכה אינה כדעת רבי אליעזר. אבל כאשר הדבר אפשרי, הם חששו לדבריו.

אם כן, חזרנו לשאלה ששאלנו, מדוע אנחנו לגבי הפטרת ואלה שמות, איננו חוששים לדעת רבי אליעזר? הרי ישנן אפשרויות אחרות? בשלמא לגבי 'דברי ירמיהו בן חלקיהו', הדבר אולי מובן, מדוע אבותינו לא רצו להפטיר את ההפטרה הזאת, כיון שבין כה וכה זאת ההפטרה הראשונה שלתלת דפורענותא, של ימי בין המצרים, ולא רצו להפטיר בכך שוב גם בפרשת שמות. אבל לגבי הפטרת 'הבאים ישרש יעקב', הרי זאת הפטרה חדשה, א"כ למה שלא נפטיר זאת? לכאורה, הדבר היה יותר טוב? זאת קושיא אחת.

סברתנו. ונסתייע מדברי ספר תיקון יששכר שכתב, לעולם מפטירים ב'התשפוט' לקדושים, בין כשהן נפרדות בין כשהן מחוברות, מטעמא ד'סליק מיניה'.

אבל אומר בעל שכנה"ג, והמסתכל בדברי ספר תיקון יששכר יראה, שאין ראייה לדבריו מדברי תיקון יששכר, דלא מסיק שם דבין בפשוטים בין בכפולים מפטירין בשנייה, אלא למנהגינו, שאנו קורין באחרי מות 'התשפוט' התשפוט עיר הדמים והודעת את כל תועבותיה, ובקדושים 'הלדרוש' אותי אתם באים וגו' את תועבות אבותם אודיעם וגו'. דכיון דאפשר לנו להפטיר בהפטרה שאינו מזכיר תועבות ירושלים, אין להניח ההפטרה שאינו מזכיר תועבות ירושלים, ונפטיר ההפטרה שמזכרת תועבות ירושלים. דבשלמא כשאחרי מות וקדושים אינם מחוברות, קרינן באחרי מות 'התשפוט' עיר הדמים, כיון שאין שם הפטרה אחרת. כיון שאין הפטרה אחרת, לא מצאו הפטרה שיהיה בה מעניין הפרשה, לכן הם קוראים את ההפטרה הזאת.

אבל כשהן מחוברות, לא נניח ההפטרה דקדושים, שהיא 'הלדרוש', ונפטיר ההפטרה שכתוב בה 'התשפוט' התשפוט עיר הדמים'. אם הפרשיות הן מחוברות, אזי קוראים את ההפטרה השנייה. כפי שתמיד קוראים את ההפטרה השנייה, כאשר הפרשיות מחוברות. וכמ"ש שם בעל תיקון יששכר, לעניין הפטרת 'הודע את ירושלים את תועבותיה'. כך הוא לפי מנהג הספרדים. אבל לפי מנהג האשכנזים, שהוא היפך, דבאחרי מות מפטירין 'הלא כבני כושיים', ובקדושים 'התשפוט' התשפוט עיר הדמים והודעתה את כל תועבותיה, למה נניח להפטיר 'הלא כבני כושיים', ונפטיר ב'הודעת את תועבותיה'.

מה הבעיא? וכי חייבים לקרוא בדוקא את הפטרת הפרשה השנייה? א"כ עדיף שנקרא את הפטרת הפרשה הראשונה. אמנם זה לא

סיבת השינויים שישנם במלה "ירושלם" בתהלים פרק קל"ז, געיא וקמץ בראשונה ובשלישית. מדוע המלה "ירושלם" נכתבת בלי יו"ד.

ישנה שאלה נוספת, בעניין אחר, לגבי המזמור של-חרבן ירושלם, על נהרות בבל שם ישבנו [פרק קל"ז].

[מרן שליט"א מבקש לחלק למשתתפי השיעור, ספרי תהלים עם חלק הדקדוק, בהוצאת מכון פעולת צדיקן].

התעוררתי השבוע לשאלה הזאת, בזכות החתן ר' גבריאל כברה הי"ו. השבוע ביום רביעי בערב, היתה החופה של אותו בחור צדיק, הוא בן שמונה עשרה וחצי, משיבת 'פרי עץ חיים' שבעיר בית שמש ת"ו. ברוך ה', זכינו לערוך את החופה והקידושין, כפי מנהג אבותינו יע"א. דרך אגב, רק בשביל כך, אני מסכים לבטל את הלימוד בכולל, ולבוא לערוך חופה וקידושין. בכדי להחזיר עטרה ל'ישנה, בעניין סדרי הקידושין, ויתר הדברים.

כמובן, החתן למד את הלכות נישואין, בספר שלחן ערוך המקוצר, והוא שאל אותי כמה שאלות, ובכללן עוד איזו שאלה, שהתעורר בגלל הקריאה בספר, אשר תכף אגיד לכם אותה בל"נ. לאחר מכן, הדבר גרם לי לחשוב על השאלה הזאת, ואמרתי כי חובה לפענח את האגוז הקשה הזה.

בספר תהלים [שם] כתוב כך, עַל־נְהַרֹת | בְּבַל וְגו'. אִם־אֶשְׁכַּחְדָּ יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי. תִּדְבַק לְשׁוֹנִי | לְחִפֵּי אִם־לֹא אֶזְכְּרֶכִי אִם־לֹא אֶעֱלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי. זְכַר יְיָ | לְבַיְי אֲדוֹם אֶת יוֹם יְרוּשָׁלַם הָאֲמָרִים עָרוּ | עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ. בפרק זה, מוזכרת המלה ירושלם, שלוש פעמים.

אבל, ישנו שינוי ביניהם. הדבר הראשון הבולט הוא, הקמץ שבמלה ירושלם הראשונה, וגם

במלה יְרוּשָׁלַם השלישית. ואילו במלה יְרוּשָׁלַם השנייה, אין קמץ. ישנו הבדל נוסף. הגעיא שבמלה יְרוּשָׁלַם הראשונה, וגם במלה יְרוּשָׁלַם השלישית. ואילו במלה יְרוּשָׁלַם השנייה, אין געיא. הדבר צועק 'דרשני'. מדוע הדבר כך? מאי שנא?

מהרי"ץ זיע"א בחלק הדקדוק כותב כך, אִם־אֶשְׁכַּחְדָּ יְרוּשָׁלַם, היו"ד געי ולמ"ד קמץ. מה שהאות יו"ד היא בגעיא, זהו חידוש. המלה ירושלם מוזכרת בתנ"ך 656 פעמים, וכמעט תמיד אין שם געיות. א"כ מדוע כאן, ישנה געיא? ומה שהאות למ"ד בקמץ, גם זהו חידוש, כיון שזהו טעם רביע.

אח"כ בפסוק השני, כותב מהרי"ץ כך, אֶעֱלֶה אֶת־יְרוּשָׁלַם, פתח באתנח. כי גם זה חידוש. הרי כשישנו טעם אתנחא, המלה צריכה להיות בקמץ, דהיינו אֶת־יְרוּשָׁלַם.

שאלה מהקהל: אבל ישנו טעם עולה ויורד, על המלה אֶזְכְּרֶכִי?

תשובת מרן שליט"א: נכון, אתה צודק. אבל אעפ"כ הרבה פעמים, גם כאשר ישנו בפסוק טעם עולה ויורד, המלה שהיא באתנח היא בקמץ. למשל, תראה (מה שנפתח לי כעת) בפרק צ"ח פסוק ג', זְכַר חֶסְדּוֹ | וְאַמּוֹנָתוֹ לְבַיִת יִשְׂרָאֵל רָאוּ כָל־אֲפִסֵי־אָרֶץ. ישנו טעם עולה ויורד, במלה יִשְׂרָאֵל. ובכל זאת, המלה אָרֶץ, שהיא באתנחא, היא בקמץ. נכון שטעם אתנחא, היא פחות מעולה ויורד, אבל בכל זאת עדיין יש לה כוח. אכן טעם עולה ויורד, הוא עוד יותר מאתנחא, אבל עדיין נשאר הדבר, שכאשר ישנו אתנחא, זה עושה את המלה בקמץ. א"כ זהו דבר חידוש, שהמלה ירושלם כאן היא בפתח.

שערי יצחק – השיעור השבועי

תשובת מרן שליט"א: שם זהו משהו אחר. שם ישנה פשטא אחת במלה ירושלם, כגון בפסוק בנות ירושלם בצבאות וגו'. שם המדובר על האות למ"ד. שאין להטעים אותה, כי אין עליה פשטא בתיגאן. אבל כעת אנו מדברים, על האות יו"ד. בשיר השירים, אין געיא באות יו"ד שלמלה ירושלם, אלא באות רי"ש. אבל המלה ירושלם, היא בפשטא אחת. אין פשטא על האות למ"ד, אלא ישנה רק פשטא אחת, על המי"ם סתומה. לכן המלה 'ירושלם' נקראית מלרע, כמו המלה 'מזבח', 'ניחוח', וכדומה. זהו עניין אחר. ועיין בהרחבה בעניין זה, בשיעור מוצש"ק ואתחנן ומוצש"ק עקב ומוצש"ק ראה ה'תשע"ג.

אבל כעת אנחנו שואלים, מה השינוי הזה, לומר ירושלים בגעיא? מדוע הדבר כך?

בעזרת ה', בסופו של דבר יהיה לנו תירוץ אחד, על שתי השאלות ששאלנו. דהיינו, גם לגבי השאלה בעניין הפטרת 'הודע את ירושלם'. וגם בעניין זה, מדוע המלה ירושלים בגעיא?

כותב בעל מדרש תלפיות [אות י', ענף ירושלם עמ' רנ"ב] כך, על הפסוק שכתוב לגבי שלמה המלך, בְּנֵה בְּנֵי בֵּית זְבֻל לְךָ מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ עוֹלָמִים [מלכים א' ח', י"ג, וז"ל, בית מכוון כנגד זבול, ופסוק מלא מצינו, ירושלם הבנויה פעיר שחברה לה יחדו ותהלים קכ"ב, ג]. וזהו סוד הלשון, בשם ירושלם, המורה על שנים, כלשון עינים אזנים וכיוצא בהם. מדוע המלה ירושלם, היא זוגית? כפי שאומרים עיניים, אזניים, מצלתיים, וכדומה? התשובה היא, כי ישנן שתי ירושלם. ירושלם הבנויה, כעיר שחברה לה יחדיו. יש ירושלם למטה בארץ, ויש ירושלם למעלה בשמים. ולעתיד לבוא, הן יתחברו. כעת בעוה"ר, ירושלם שלמטה חריבה והרוסה, אין בה את כל הקדושה אשר היתה בה. אבל לעתיד לבוא, היא תתחבר עם ירושלם של מעלה.

אח"כ כותב מהרי"ץ, לגבי זְכָר יְלֵו לְבָנֵי אֲדוֹם אֵת יְזוֹם יְרוּשָׁלַיִם, כאן ישנו טעם עולה ויורד, אבל מהרי"ץ מעיר, קמץ בלא אס"ף. דהיינו, בלא איתנחא או סוף פ'סוק. בכל זאת המלה ירושלים היא בקמץ.

אבל משום-מה, מהרי"ץ לא העיר לגבי הגעיא, על אף שגם כאן ישנה געיא. אינני יודע, מדוע מהרי"ץ התעלם ממנה. בדקתי בכל הספרים המדויקים, כגון בתיגאן של בניה הסופר, וכן של בן אשר, ואפי' במנחת שי, בכל הספרים, ישנה געיא במלה 'ירושלם' הראשונה וגם השלישית.

יכול להיות, שמהרי"ץ לא הצטרך להעיר על כך, כיון שגם בספרי הדפוסים שהוא ראה, ישנה שם געיא. הרי מהרי"ץ אינו מעיר, על כל השינויים שישנם. הוא מעיר רק על מה ששונים ספרי התיגאן, מספרי הדפוסים. א"כ, מה שכבר כתוב בספרי הדפוס, הוא אינו צריך להעיר על כך. אין כאן מה להעיר, כיון שהוא רק מעיר על השינויים. אמנם בעל מנחת שי, דרכו להעיר על כל החילוקים והשינויים, ועל כל הגעיות. אבל מהרי"ץ זיע"א, כוונתו להעיר רק כלפי הדפוסים. דהיינו, כי מי שישתמש בספרי הדפוס, שידע מה הוא השינוי שישנו בתאג. אבל אם אין שינוי, מהרי"ץ אינו מעיר על כך. לכן, אי אפשר לדיוק, ממה שמהרי"ץ לא כותב זאת. בכל אופן הדבר ברור, כי ישנה כאן געיא. אותו החתן שאל אותי, האם כאשר שמים את האפר על ראשו, הוא צריך להגיד אִם-אֶשְׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַיִם, בגעיא? ענית לו אז, אכן, בודאי שזה עם געיא. אבל אח"כ, הדבר הזה ניקר לי בראש, והתחלתי לחשוב, מדוע בעצם ישנה שם געיא? מה פירוש המלה ירושלים בגעיא? עד שבסייעתא דשמיא, מצאתי תשובה לעניין זה.

הערה מהקהל: אם אינני טועה, ב'שיר השירים' בסידור שלמארי שמעון צאלח, הוא מתייחס שם למלה ירושלם.

ומה הסיבה, שחסרה האות יו"ד, במלה ירושלם? הרי יותר מ-650 פעמים, כתובה במקרא המלה ירושלם, והיא חסרה יו"ד. חוץ מחמשה מקומות, שבהם היא כתובה מלא יו"ד. אחד מהם במגילת אסתר (ב', ו'), אֲשֶׁר הִגְלָה מִירוּשָׁלַיִם. אבל כל היתר, רובם ככולם, כתוב חסר יו"ד.

אומר בעל מדרש תלפיות, ואות יו"ד שחסרה, הוא בית המקדש של-מעלה, היא ה' אחרונה שבשם. ולכך תמצא חמשה ירושלים מלאים במקרא, לרמוז כי הה"א חוברה לה בזמן השלמות. כך הוא מביא בשם רבינו בחיי, בפרשת חוקת ובמדבר י"ט, י"ג. דהיינו, חסר יו"ד בשם ירושלם, כיון שבית המקדש של-מעלה, זאת האות ה"א האחרונה, הוא מתכווין על השכינה, הרמוזה באות ה"א, והיא המדה העשירית, מדת המלכות, לכן האות יו"ד חסרה. כיון שכעת בגלותנו, היא חסרה לנו. ולעתיד לבוא, שתיבנה ירושלם, ויתחברו ירושלם שלמטה ושלמעלה, תהיה שלימות, תחזור היו"ד. לזה רומזים חמשת המקומות המלאים שבמקרא.

בהמשך הוא כותב כך, אמר המאסף, נראה לי שנקראת ירושלם, על שם שהיא ירושה לישראל לעולם. המלה ירושלם, היא מלשון ירושה. ואע"פ שעכשיו בגלות, מסורה ביד גויים, סוף סוף עתיד[ה] הירושה לחזור לבעליה. וזהו ירושלם, לשון ירושה וכו', הוא מאריך כאן, ובהמשך הוא אומר, ודברי רז"ל ידועים, שאברהם קראו יראה, ומלכי צדק קראו 'שלם'. שיתף הקב"ה יראה ו'שלם', וקראה ירושלים.

הרי כתוב, ומלכי צדק מלך שלם, הוציא לחם ויין, והוא כהן לאל עליון [בראשית י"ד, י"ח], זהו שם בן נח, שהיה מלך שלם. ולגבי אברהם אבינו נאמר, ויקרא אברהם שם המקום ההוא יי יראה, אשר יאמר היום, בהר יי יראה

[בראשית כ"ב, י"ד]. אלו שני צדיקי עולם. אומר רבינו בחיי, ומקורו בדברי חז"ל וכדלקמן, כי האחד נתן את השם 'שלם', והשני נתן את השם 'ראה'. אמר הקב"ה, אני אצרף את שני השמות, 'ראה' ו'שלם', למלה אחת, דהיינו ירושלים. במלה יראה, האות אל"ף והאות ה"א, הם ביחד האות וא"ו, דהיינו שש. זהו ירו'. ואח"כ 'שלם'. אבל ישנו עניין, להוסיף גם את האות יו"ד, המספר הזוגי וכדלעיל [בד"ה כותבו], לכן זה יוצא ירושלים'.

התוספות במס' תענית [דף ט"ז ע"א] כותבים כך, יש מפרשים, דזה ירושלם, שנקרא על שם אברהם שקראוהו הר יי יראה, והעיר היה נקרא כבר שלם, כדכתיב ומלכי צדק מלך שלם. ונקרא ירושלם, על שם יראה, ועל שם שלם. לכך, אין אנו נותנין יו"ד בירושלם, בין למ"ד למ"ם, על שם שלם. התוס' מסבירים, כי לכן המלה ירושלם, חסרה יו"ד. אמנם ישנם כאן כמה הבדלים, מן האמור לעיל. ובעצם דברי התוס', כבר מעירים כאן בגליון על כך, כי מה הפירוש יש מפרשים, הרי זהו מדרש חז"ל בבראשית רבה?

בכל אופן, אומר בעל מדרש תלפיות, כי המלה ירושלם היא, על שם ירושה. אמנם במלה ירושה, ישנו דגש, ואילו במלה ירושלם אין דגש. אבל כנראה הכוונה היא, שירשו אותה אומות העולם. הירשה (בדגש) ירושה (ברפי) על ידיהם.

בהמשך [בד"ה עוד] הוא אומר כך, עוד אפשר לומר, דידוע שהקב"ה וישראל וירושלים הם קשר אמיץ, וזהו והייתם לי סגלה מפל העמים כי לי כל הארץ [שמות י"ט, ה']. ואמרו במדרש, אני ואתם והארץ וכו', כלומר שם הויה מתחיל ביו"ד, וכן ישראל וירושלים, והם שלושה יודיין שנקראים סגולתא. זהו והייתם לי סגולה, שהיא שלושה יודיין. והשלושה יודיין הם לי ואתם והארץ, שכולם מתחילים ביו"ד, כמו שמבואר אצלי עניין זה באורך.

שערי יצחק – השיעור השבועי

והיה ראוי שכיון שהוא כביכול וישראל וירושלם בחינת סגולתא כמדובר, הרי אתם מחוברים ביחד, קשורים בקשר אמין, שכשם שחיסר משמו ומירושלם, שיחסר גם אות מישראל. והוא יתברך, לא כן עשה. כיון שישראל הם כסא ה', על שהם מרכבתו, חיסר אות מכסאו בתמורת ישראל, כדי שישאר שם בלי חסרון אות, אפילו בגלותם.

כעת בעל מדרש תלפיות מתרגש ואומר, הביטו וראו, יש חיבה גדולה מזו? דלא חס על כבוד שמו ושם עירו לחסר אות, וחס על שם ישראל שלא לחסר. כמה הקב"ה אוהב אותנו. מן השם שלו הוא מחסר, ומירושלם הוא מחסר. אבל מעם ישראל, אינו מחסר. ברוך אוהב את עמו ישראל לעד. אפילו שהם בגלות, אפילו שחטאו, אפילו שמצבם קשה.

והנה אותיות ז'היא', הוא שם לתועלת שמירת ישראל. לדבריו, המלה ז'היא', זהו שם קדוש, המועיל לשמור על עם ישראל. השכינה בשביל זה נמצאת עמנו בגלות. הוא אינו מסביר זאת. אלו דברים נסתרים. אם כן, הוצרך לחסר יו"ד מירושלם. חייב להיות, שהמלה תהיה ז'היא'. אם כן צריכים לחפש, מהיכן להחסיר? הרי צריך כאן את האות יו"ד. אמרנו כי את האות וא"ו ואת האות ה"א, הורדנו מהמלה 'כסא'. כעת צריכים להחליט, מאיפה להחסיר את האות יו"ד? או מהמלה ירושלם, או מהמלה ישראל. ואעפ"י שכיון שירושלם לא חטאה, כי אם ישראל, והיה ראוי ליחסר יו"ד מישראל ולא מירושלם, כדי להשלים את השם הנזכר, הוא כביכול לא כן עשה, לכבוד שם ישראל, והטיל כעסו על ירושלם.

עד כאן דברים מקודשים, אשר כתב רבינו אליהו הכהן, בעל שבט מוסר, ומדרש האיתמרי, ועוד כמה ספרים. והספר המפורסם הזה, אשר הרעיש את העולם, 'מדרש תלפיות'. תל שְׁפָל פִּיזת פונים אליו.

יש קשר אמין, קשר בל ינתק, בין שם הויה ב"ה, ובין עם ישראל, ובין ירושלם. שלושת השמות הללו, מתחילים באות יו"ד. שם הויה מתחיל באות יו"ד, וכן ירושלם, וכן ישראל. זהו ז'הייתם לי סגולה, כמו הניקוד סגול, שיש בו שלושה נקודות, י' י' י'. או ישנו טעם סגולתא, שהוא שלשה נקודות למעלה, הבאה אחרי זרקא.

אולי הכוונה היא, כי הסגול כנגד ירושלם של מטה, והטעם סגולתא כנגד ירושלם של מעלה. בניקוד סגול, שהוא מתחת האותיות, היו"ד הנפרדת של מטה. ובטעם סגולתא, שהוא ממעל לאותיות, היו"ד הנפרדת של מעלה. לא משנה. אבל השלוש יודי"ן, זהו חיבור של דבר אחד, יש קשר אמין ביניהם, והדבר לא ינתק ולא יפסק לעולם.

והוא ממשיך ואומר, והנה ידוע, כשחרב בית המקדש, חיסר הקב"ה וא"ו וה"א משמו, ואל"ף מכסאו. כדכתיב, כִּי יָד עַל פֶּסַח וְיָהּ נִשְׁמָוֹת י"ז, ט"ז. גם חיסר יו"ד מירושלם, והם אותיות ז'היא'. וסימן, ז'היא מר לָהּ [איכה א', ד'], על חסרון אותיות. והיא מר לָהּ, לשכינה כביכול. עיין בזה בספר עמודיה שבעה. והוא שם קדוש ונורא בסדר זה, א'ה'ו"י. העולה מכאן נראה, שהורה הקב"ה בזה חיבתו עם ישראל ידידיו, שחיסר אות משמו ומירושלם.

דהיינו, כתוב בתורה, 'כי יד על כס יה'. יד על כס', חסר אל"ף מהמלה 'כסא'. במלה ז'הי', חסרות האותיות וא"ו וה"א, מן השם הויה ב"ה. ובמלה ירושלם, חסרה האות יו"ד האחרונה. ביחד זהו ז'היא'. הדבר רמוז בפסוק, בְּתוֹלְתֶיהָ נִגְזָה וְהִיא מֵר לָהּ [איכה א', ד']. ז'היא', דהיינו השכינה, מר לָהּ. הקב"ה חיסר אותיות מן השם שלו, ומן השם ירושלם. אבל מן השם ישראל, הוא לא חיסר. אבל מי חטא, ירושלם או עם ישראל?

תירוץ נפלא מדוע אנו מפטירין ב"הודע את ירושלים" בשבת קודש פרשת שמות.

לפי ההקדמות האלה, הדרך כבר סלולה. אנחנו מפטירים ב'הודע את ירושלים', בכדי להראות, כמה הקב"ה כל כך אוהב אותנו. התוכחה היא לנו, אבל הקב"ה כביכול מוכיח את ירושלים. לכן רבנן חולקים על רבי אליעזר. לכאורה, מה אתה רוצה? נכון שההפטרה הזאת, היא בגנות העיר ירושלים, אבל תראה איך מסתתרת כאן אהבתו של הקב"ה אלינו. הקב"ה מתכווין עלינו, אבל הוא לא אמר זאת עלינו, אלא על העיר ירושלים. הקב"ה אומר, 'הודע את ירושלים את תועבותיה'. מכאן רואים, כמה אהבה הקב"ה אוהב אותנו. לכן, בדוקא צריך להפטיר את ההפטרה הזאת. בכדי להודיע, את חיבתו של הקב"ה אלינו.

הדבר כפי שהוא מגנה את ירושלים, מוריד ממנה את האות יו"ד, ולא מאיתנו. גם כאן, הוא לא מוכיח אותנו במפורש, אלא בדרך מכובדת, רק בעקיפין. כמה הקב"ה שומר על כבודנו.

הערה מהקהל: מצינו כזאת לגבי משה רבינו כשהוכיח את ישראל, בתחילת פרשת דברים. בערבה מול סוף וגו'.

תשובת מרן שליט"א: שם זה רק משהו דומה. רש"י אומר שם, אלא הדברים, לפי שהן דברי תוכחות, ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז, מפני כבודן של ישראל ע"כ.

כעת, לגבי הפסוק אָם-אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם, ישנה כאן געיא, כיון שזאת צעקה. 'זהיא מר לה'. הגעיא הופכת את השוא לפתח כידוע. נמצא כי זהו 'יא'. דהיינו אוי ואבוי. הדבר בא להגיד, כמה מר לשכינה, על החסרון הזה, על כך שאנחנו בגלות.

לכן, כאשר מדברים על החרבן, אומרים זאת בגעיא באות יו"ד, אָם-אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם, וכן אח"כ, זָכַר יְיָ לְבָנֵי אֲדָוִם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם, כי הם רח"ל החרבו אותה, הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ. אז המדובר הוא, על ירושלים בתפארתה. ישנם שני קמציין, במלה יְרוּשָׁלַם. הרי תנועת הקמץ, היא תנועה עליונה. קמץ, זה א. ופתח זה א. ההבדל ביניהם ידוע. הרד"ק אומר זאת, וכן רבינו בחיי, כי הקמץ היא תנועה גבוהה יותר. אם כן, הדבר בא להגיד ולהראות, כאשר ירושלים בתפארתה וברוממותה. גם כאן, הקמץ בא להגיד זאת. אָם-אֲשַׁכַּחְךָ יְרוּשָׁלַם, כמה אנחנו כ"כ אוהבים את ירושלים, בתפארתך וברוממותך, שלא נשכח אותך לעולם. וכן הפסוק, זָכַר יְיָ לְבָנֵי אֲדָוִם אֵת יוֹם יְרוּשָׁלַם, זה היה לפני החרבן, ובעוה"ר הם עשו בדיוק ההיפך, השפילו והרסו את כל רוממותה, הָאֲמָרִים עָרוּ עָרוּ עַד הַיְסוּד בָּהּ. לכן, המלה 'ירושלים' היא בקמץ, ולכן גם ישנה כאן געיא, דהיינו צעקה. אוי ואבוי.

והדבר גם בא, בכדי להבליט את האות יו"ד. כפי שאמרנו, שיש לשים לב, שהאות יו"ד זהו חיבור, הקשר האמיץ לשלושה, השם ברוך הוא ירושלים וישראל.

מי שזוכר, ישנה עוד יו"ד, עם געיא, בשם הויה ברוך הוא. מי שיש לפניו חלק הדקדוק, תפתחו כעת בספר תהלים פרק ה'. לצערינו, הציבור כבר שכח את הדברים האלה. זהו בפסוק, יְיָ בְּקֶרַח תִּשְׁמַע קוֹלִי. שם ה' בגעיא, זאת ג"כ צעקה. אומר מהרי"ץ כך, היו"ד בגעיא, וכן כל הויה"ה או אדני או אלהים או אלהי שבא הטעם בהם רביע, הם בגעיא בכל ספרא. שם ה', הוא בטעם רביע.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שבעת המקומות, שיש בהם צעקה, אשר בהם אנחנו מספידים ובוכים, ומתאנחים על העיר ירושלים.

אלו רמזים נפלאים. וזאת בכדי להבין, שאין שום דבר שהוא לחנם. קיצרתי בכמה פרטים, ובל"נ ארחיב יותר במקום אחר. אבל מה שאמרתי הוא העיקר.

המקום ב"ה יצילנו ויצילכם מכל רע, ויסייענו על דבר כבוד שמו, ויעשה שלום עלינו ועל כל עמו בית ישראל, אכי"ר.

שאלה מהקהל: לגבי מה שהרב אמר, 'ספר תורה בודק', הדבר שייך גם כאשר העליות נמכרות?

תשובת מרן שליט"א: מסתבר שלא. שאלה מהקהל: הרי אי אפשר להשמיט את האות יו"ד מן המלה ישראל?
תשובת מרן שליט"א: למה לא? היה ניתן להגיד שְׂרָאֵל, כמו רפאל.

לסיום נזכירכם, לרגל הקרירות הרבה השוררת בעת, ויש גשמים רבים, ושלג בירושלים עיקו"ת, ושאר מקומות גבוהים, כי להינצל מן הרעות העלולות להיות בשנה כזו רח"ל, לומר את תפילת ויג"ש, כפי שדיברנו בסוף השיעור של מוצש"ק ויצא ה'תשע"ב ב'שכ"ג.

הודעה חשובה:

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

למה ישנה כאן געיא, בשם הויה ב"ה? בכדי להבליט את האות יו"ד, כמו במלה ירושלים. אבל במלה השלישית, דהיינו בשם ישראל, אף פעם לא תמצאו געיא. אין ישראל בגעיא, אלא רק בשם הויה ובשם ירושלים.

שוב הפעם, הדבר בא להגיד, כי הקב"ה השאיר לנו את האות יו"ד. והחסרון הוא רק בשם הויה, ובשם ירושלים, אבל לא בשם שלנו. מפני כבודם של ישראל.

כאן בשם הויה ברוך הוא, הגעיא היא באות יו"ד, לפי הכתיבה. אבל בקריאה זאת האות אל"ף. זהו האות אל"ף, שלמלה 'כסא'. שהרי במלה 'כס', חסרה האות אל"ף.

לכן נאמר, תְּדַבֵּק לְשׁוֹנֵיו לְחֻפֵּי אִם-לֹא אֲזַכְּרֶכִי אִם-לֹא אֲעֵלָה אֶת-יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׂמֹחֲתִי. הרי את הפסוק הזה, אומרים זאת לחתן בקירווי. כי מכאן לומדים, שצריך לתת אפר על ראש החתן, במקום הנחת תפילין. ועיין ב"ב דף ס' ע"ב. ומאחר ואיננו רוצים לערבב את עניין האבילות, בתוך השמחה, לכן כאן לא עושים צעקות, לא אומרים את המלה ירושלים בגעיא, אלא פשוט. ולכן המלה ירושלים היא בפתח, כי כאן המדובר על ירושלים בחרבנה. כעת בזמן החרבן, זאת ירושלים נמוכה, שהיא בפתח ולא בקמץ.

ישנם עוד מקומות, שבהם המלה ירושלים היא בגעיא. בהלל, בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ [תהלים קט"ז, י"ט], שִׁכֵּן יְרוּשָׁלַם הַלְלוּיָהּ [תהלים קל"ה, כ"א], יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָהּ [תהלים קכ"ב, ג'], יְרוּשָׁלַם הָרִים סְבִיב לָהּ [תהלים קכ"ה, ב'], סְבִיבוֹת יְרוּשָׁלַם [תהלים ע"ט, ג'], ושניים במזמור 'על נהרות בבל' שהבאנו לעיל. ספרתי ומצאתי, כי ישנם שבעה מקומות.

כנראה, שיש בכך עניין. הדבר מרמז על שבעת ימי האבילות, דהיינו 'שבעה להספד'. אלו